

VEGYESEK.

A zsidó-adó és a kóser bor. A zsidók türelmi adója, meg a kóser bor után szedett illeték a városoknak és a kamarának nem megvetendő hasznót hajtottak. S ez a haszon a 18. században rohamosan emelkedik. A török kiűzése után ugyanis a zsidók bevándorlása Felső-Magyarországba évről-évre növekedett, s így adójuk is folyton fokozódott. A szepesi kamara területén a kamarai zsidók adóját a 18. században bérbe adták. Az „Extractus demonstrans qualiter videlicet census tolerantialis de anno ad annum accreverit“ című kimutatás szerint 1717-ben az adó bérlete csak 400 frt volt, de 1719-ben már 600 frt, 1722—1724-ben 1000 frt, 1725—27-ben pedig 1500 frt volt. Az utóbbi években a zsidó-adó és a kóser bor bérlője bizonyos Salamonovics Mihály nevű homonnai zsidó volt. Az 1728. évben letelvén a régi bérlet, új árverést tűztek ki. Mindössze két ajánlat érkezett be. Sztáray Imre és Neffzer Farkas évi 2000 frt-ot ajánlottak, a volt bérlő, Salamonovics pedig 2150 frt-ot. Így állván a dolog, a szepesi kamara ő felsége jóváhagyásával a bérletet újra Salamonovicsnak adta.¹⁾ Az ezúttal kötött egyesség három évre szólott, 1728. május 1-től 1731. április 30-ig. A szepesi kamara az egyességben kimondta, hogy minden, Lengyelországból, Sziléziából és Morvából bevándorolt zsidó köteles az úgynevezett zsidó-adót megfizetni. S mivel a zsidók saját használatukra kóser bort szoktak készíteni, a zsidó-adóval együtt ezt is Salamonovics kapja bérbe. A bérlő csak a bérösszeg aránya szerint szedheti az adót, túlsokat nem szabad követelnie. A fizetni vonakodó zsidók ellen („et adversus morosos Judaeos“) a hivatalos hatalmat is igénybe veheti.²⁾

Salamonovics, úgy látszik, nem sokat adott a szerződés kikötéseire, mert a felső-magyarországi és a lengyel zsidók keservesen panaszkodtak túrhetlen zsarolásai miatt. Sőt — amint Isak Dániel (Palatinischer Schutz-Jud) írja — Salamonovicsot még a lengyel királynál is bepanaszolták.³⁾ Mojses Jákob (Rabiener), Lóv Baruch (Burgermeister), Jakob Márkus (Richter), Isak Joseph (Bergermeister) a maguk és a többi zsidó nevében

1) Közös pénzügyi levéltár: Hungarica 14,942. fasc. A magyar kamara 1728. máj. 14-én értesíti az udvari kamarát a zsidó-adó bérbeadásáról.

2) Ugyanott van az 1728. április 30-án kötött szerződés.

3) K. p. levélt. Hungarica 14,980. fasc.

még amiatt panaszkodtak, hogy Salamonovics minden hordó bortól 2 frt. 30 kr-t szed tőlük.¹⁾

Lejárván Salamonovics szerződése, 1731-ben újra árverésre bocsátották a zsidó-adó és a kóser bor bérletét. Ezúttal Bécsy László, Uhlein Dávid kamarai tanácsos és Dalovics munkácsi zsidó tettek ajánlatot. Az utóbbi 3000 frt. évi bért ígért. Bár ő volt a legtöbbet ígérő, a bérletet még sem ő kapta meg. Károly király ugyanis 1731. nov. 5-én kimondotta, hogy zsidónak nem adja a bérletet, mivel egyben sem lehet megbízni.²⁾ Ezért tehát Uhlein Dávid báró kamarai tanácsos kapta meg a bérletet évi 2600 frt-ért.³⁾ A szerződés megkötése alkalmával a szépesi kamara összeíratta a zsidókat. Az összeírás szerint e zsidók majd mind korcsma bérlok és borkereskedők voltak. Akadt köztük olyan is, akinek öt korcsmája volt; s az ilyenek jelentékeny bérösszeget fizettek. Így Huzko Salamonovich 583 frt, Michael Salamonovich 333 frt, Vulf Jakób 333 frt, Lazar Jösephovics 1400 frt, Eliás Abraham 250 frt, Jacob Elias 280 frt korcsmabért fizettek.

Uhlein Dávidnak szintén sok baja volt a zsidó-adó beszédésével. A mikor ugyanis a fizetés ideje elérkezett, a zsidók egyszerre eltűntek. Így 1734-ben hetvenöt zsidó családtól nem lehetett az adót beszédni, mivel mindannyi elrejtőzött.⁴⁾ Pedig Uhlein nemcsak nem üldözte őket, hanem embereivel egyenest csalogatta Lengyelországból; főleg a borkereskedőkkel tette ezt. Ezekért a borvásárlásoknál aztán jót is állott.⁵⁾ A borkereskedés ilyen módon meglehetősen neki indult. Azon négy év alatt, amíg Uhlein bírta a zsidó-adó bérletét, csupán a kincstártól 30,142 frt. 12 kr. árú bort vásároltak a zsidók.⁶⁾ Maguk a zsidók is meg voltak elégedve Uhlein báróval. Erre nézve a zsidók nyilatkozatot is adtak.⁷⁾ Azonkívül Kiesekovszky Kazimir dobromili kormányzó maga elé hivatván a zsidókat és kereskedőket, azok kijelenték, hogy amióta Uhlein báró bírja a zsidó-adó bérletét, semmi káruk, semmi bajuk sen történt, ellenben Salamonovics zsidó kimondhatatlanul zsarolta őket.⁸⁾

1) Ugyanott: 15: monat dewoss nach judische Rechnung.

2) Ugyanott: „Clementer interim considerantes, quod in Judaeis sufficiens securitas vix sperari possit, distulisse vero arendam aerario nostro dispendiosum evenire posset; ob id contractum praescitum cum memorato consiliario Uhlein initum ad quatuor annos clementer ratificavimus“.

3) Ugyanott: Kassa 15. marc. 1731-én kelt a szerződés.

4) K. p. levélt. Hungr. „Specification deren jenigen Juden, welche sich be der Toleranzelder Eincassierung verstecket, und mann auch noch nicht gewesen ist pro anno 1734.“ A gömöri és tornai zsidók egy fillért se fizettek.

5) Mint maga Uhlein írja „ex puro zelo promovendi servitium summi principis“ állott jót a zsidókért és a lengyel kereskedőkért.

6) Uhlein János Dávid báró jelentése az udvari kamarához: „pro continuatione arendae census Iudaici tolerantialis“.

7) Humillimum Memoriale universorum quaestorum et Iudaeorum ex Dobromil.

8) K. p. levélt. 1735. június 15. Dobromil.

Letelvén Uhlein báró szerződése; a szepesi kamara a zsidó-adó és a kóser bor bérletére újabb árverést tűzött ki. Az ajánlat-tevők közt volt Uhlein, aztán a dobromli zsidók, Berkó Dalovics, Begel és Salamonovics. Ezek között csak Uhlein volt keresztény, s ő ígért legtöbbet, az az 3050 frt évi bért. és kincstár részére 5000 frt-nyi kölcsönt. A szerződés már el is készült, s Uhlein épp beakarta tenni a kölcsönt, mikor hirtelen meghalt, A kamara s Károly király ekkor ugyancsak 3050 frt-nyi évi bérért Salamonovicsnak, a zsidónak adák a bérletet.¹⁾

A magyarországi és a lengyel zsidók rémülettel hallották, hogy régi zsarolójuk, Salamonovics kapta meg a bérletet! A lengyel kereskedők és a Dobromil kerületi zsidók az udvari kamarához fordultak panaszukkal, s előadván Salamonovics bűneit,²⁾ „s ó h a j t v a k ö n y ö r ö g t e k“, adná ő fölsége a zsidó-adót másnak bérbe, s ha nem akad más, ők maguk is bérbe veszik! Bár mások is panaszkodtak Salamonovics ellen, a dolgon a királyi végzés megjelenése után már nem igen lehetett változtatni.

Dr. Takáts Sándor.

¹⁾ K. p. levélt. 1736. január 21. Károly király rendelete a magyar kamarához.

²⁾ Siquidem vero idem Judaeus Michael Salamonovics in prioribus etiam annis eundem census in аренда tenens, omnibus excogitandis modis nos cruciasset, ad ferramenta et vincula saepius imposuisset, quin imo unico verbo dicendo, modo plane tyrannico nos tractasset ac subinde etiam spoliasset“. etc